

Olden

Af Kommune lærer **Fritz Jacobsen**, Slagelse

For et større Svinehold i Fortiden var Olden nærmest en Hovedbetingelse. Traf det ind med et daarligt Oldenaar, føltes det som en Katastrofe for dem, der holdt Svin, og det kom ogsaa til at svide til andre. Troels Lund fortæller saaledes (Dagligt Liv i Norden B. V., S. 52), at det daarlige Oldenaar 1593 medførte, at Flæsk steg til en Pris af 15 Øre for et Pund. Prisen er jo blevet en Del højere siden da, uden at man kan give manglende Olden Skylden derfor. I vor Tid vil man under normale Forhold ikke tænke paa at opføde Svin ved Hjælp af Olden, men vore Skoves nuværende ringe Udstrækning, de nugældende forstlige Principper, de Krav, der stilles til Flæskestøgets Kvalitet, og den Tid, der maa gaa, før et Svin faar Slagtekniven i sig, udelukker ganske en Fremgangsmaade som Fortidens.

Som Basis for, hvad Fortidens Skove kunde tage af Oldensvin, anfører Troels Lund (D. L. i N. B. V., S. 26 og 28), at en Skov paa den sydlige Del af Als kunde føde 18.000 Svin om Skovene om Gottorp 30.000 Svin aarlig. Enkelte Mænd i Sønderjylland besad Skove, hvori der kunde holdes 4000 Svin om Aaret. Skoven til Voergaard kunde endda føde 5360 Svin.

For den kongelige Kasse var Oldensvins Indtagelse i de kongelige Skove til en meget stor Indtægtskilde, der enten fremkom

ved, at der forlangtes en vis bestemt Afgift for hvert Svin, der efter Indbrænding fik Lov til at søge Føden i Skovene, eller paa den Maade, at Retten til at lade Svin gaa paa Olden i forskellige mindre Skovparter ved Auktion overdroges til den højstbydende. Svinene skulde ogsaa her brændemærkes.

Saaledes blev — efter forudgaaende Tillysning ved Dragsholm Birketing d. 27/9 1782 — afholdt offentlig Auktion paa Nykøbing Raadhus d 1/10 s. A. over Oldens Bortforpagtning i forskellige af de kongelige Skove i Odsherred paa følgende Konditioner:

1. De højeste Bud beror paa det kongelige Rentekammers Approbation.
2. Saa snart denne indløber, skal det straks blive de højstbydende bekendtgjort, som ved Indbrændingen kan være til Stede, og Indbrændingsdagen fastsat, og hvad Sted Indbrændingen sker.
3. Alle, der vil have Svin indbrændt, møder med dem den bestemte Tid, og alle maa være forsvarligt ringet.
4. I de to indelukkede Skove »Lychen« og Holte Mose i Grevinge Sogn bliver ikke flere indbrændt end som det Antal, af mig er fastsat og afhentes derfra d. 30. November. De, som ikke afhenter deres Svin den bestemte Dag, bliver optegnet, og derfor betales efter Skovforordningen.
5. At Forpagterne af Indelukkerne i Grevinge Sogn stedse maa holde Svinene saa tilbørlig ringede, at Hegnene omkring Indelukkerne ej derved forvoldes nogen Skade, som ellers bliver for Forpagterens Regning og Ansvar, og at de, som samme Sted indsætter Svin, der uagtet ej maa komme i Skoven uden lovlig at ind- og udlades af Skovfogeden under samme Straf som for andre ved Forordningen er bestemt.
6. De højstbydende kan uforment »opegne« (optage) alle de forefindende ubrændte Svin i Skovene, efter Indbrændingen er sket og af mig indbrændes, og enhver haver at rette sig efter sidst udgivne Skovforordning.

Ulcherup, d. 1/10 1782.

Mantzius.

Fremlagt og oplæst ved Auktionen paa Nykøbing Raadhus d. 1/10 1782.

Bastholm. N. Dajon.

Ved Auktionen blev følgende højstbydende:

1. Udi Schaverup Hauge — 2 Svin — Mads Nielsen, Schaverup — 4 Mk.
2. Ulkerup Skov — 20 Svin — Gmd. Peter Hansen, Ulkerup — 10 Rdl.
3. Egeberg Overdrev — 80 Svin — Sognefoged Anders Larsen, Undien (?) — 30 Rdl.
4. Hulkerup Mark — 10 Svin — Gmd. Lars Jacobsen, Hulkerup — 4 Rdl. 2 Mk.
5. I Grevinge Sogn, Holte Mose — 20 Svin — Skovrider Mantzius, Ulkerup — 9 Rdl. 4 Mk.

Denne Auktions Udbytte skæppede jo ikke stort i Kongens Kasse, men for Aaret 1790 opgives Indtægten ved Oldensvin i de kongelige Skove paa det 2. kronborgske Distrikt til 588 Rdl. 72 Sk. Olden i Strøskoven paa Bøndernes Marker blev overdraget til Bønderne for en efter Omstændighederne passende Betaling.

Den Skade, Svinene gjorde i Skovene ved at ødelægge den spirende Trævækst, tog man i lange Tider intet videre Hensyn til; men et Brev fra Rentekammeret til Kammerherre og Overførster Linstow, Hirschholm, 28/8 1804 viser en gryende Forstaaelse for dette Forhold. Linstow bemyndigedes til at undtage de Steder fra Svins Indbrænding til Olden, hvor det efter de lokale Omstændigheder vilde være til Skade for den opvoksende unge Skov. Samtidig bifalder Rentekammeret, at der gives fri Olden for 8 Svin til Vildt- og Forstmesteren, 4 Svin for hver Skovrider, 2 Svin for hver Skovfoged og 1 Svin for hver Skovløber.

Den 21. November 1807 foretoges Synsforretning for det ods-herredske Distrikt, og Oldenhøsten ansattes da til 125 »fulde Svin«, men blev udbragt til 128⁷/₁₂ Svin eller i Penge til 128 Rdl. 4 Mk. 8 Sk., og Indbrændingspengene efter Fradrag af Omkostninger til 5 Rdl. 4 Mk. 10 Sk., »hvilken betydelige Sum i Sammenligning med Distriktets Oldenskovene vel ej lader tvivle om, at Oldenen er udbragt til den højst mulige Sum«. Skovrider Fischer indberettede ved samme Lejlighed, at et Oldensvin, der tilhørte Niels Hansen fra Borrevang, nogle Dage efter Indbrændingen »creperede«, og spurgte, hvorledes han skulde forholde sig med Hensyn til Oldensvin, der døde, inden Oldenaaret var forbi. Overførster Linstow mente, at da Manden led Tab nok ved Svinets Død, burde han fritages for at betale Oldengælden.

At der var Folk, der syslede med Tanken om en anden Anvendelse af Olden end just lige til Svinefoder, viser et Brev fra en anonym Skribent 1807 til »Generalkonsul Grove, Committeret i General Land Økonomi og Commerce Collegium og Administrator af den Kongl. Danske Manufakturhandel«. Brevet lyder saaledes:

»Deres Velbaarenhed tillader, at jeg, uagtet jeg ej personligen er kendt af Dem, giver mig den Frihed at gøre Dem et Forslag. I dette Aar vil der falde ualmindelig mange Bøge-Olden. Af dem presser man i Tyskland og paa flere Steder en Olie, som, naar den udpresses kold af Olden, ligner meget Provence Olien og leverer et i Husholdningen meget nyttigt Surrogat af denne Olie. At vække denne, saa vidt jeg véd, hidindtil her i Landet ubekendte Industrigren vilde efter min Formening være et meget nyttigt Foretagende. Jeg giver mig derfor den Frihed at proponere Deres Velbaarenhed at gøre et Forsøg dermed paa den Hans Majestæt tilhørende Skodsborg Oliemølle. Hvis dette mit Forslag skulde finde Deres Velbaarenheds Bifald, saa udbeder jeg mig underrettet om, hvor mange Tønder De ønsker Dem for at gøre dette Forsøg med, samt hvor meget De tror at kunne give pr. Td. til Forstvæsen, da jeg i saa Fald, hvis Forstvæsenet kan overlade Dem Olden for den Pris, vil gøre Forestillinger til det Kongl. Rentekammer desangaaende.

L..«

Paa Foden af Brevet er noteret »Herpaa ingen Svar indkommen«.

Interessen for Selvforsyning ved Hjælp af Surrogater synes altsaa ikke at være saa stor den Gang som nu.

Fritz Jacobsen.

Kilder: Rentekammerets Arkiv, Skov- og Jagtvæsen (Udnyttelse af Bark og Olden).